

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΚ ΧΙΟΥ

Η ΝΕΑ ΜΟΝΗ

ΕΠΙ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου, εὗρισκό-
μενος ἐν Χίῳ ὡς Νομάρχης, ἀπεφάσισα νὰ ἐπισκεφθῶ
τὴν ἀρχαιοτέραν μονὴν τῆς νήσου, τὴν ἱστορικωτάτην
Νέαν Μονήν.

Οὕτω περὶ τὴν 4ην μ. μ. ὥραν ἐξεκινήσαμεν ἐφιπποί
ἐκ τοῦ Νομαρχιακοῦ Καταστήματος μετὰ τοῦ νεαροῦ καὶ συμπα-
θοῦς Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων τῶν νήσων Σάμου καὶ Χίου κ.
Εὐαγγελίδου, τοῦ ἀκολουθού μου καὶ ἐνὸς μοναχοῦ, σταλέντος ἐκ
τῆς Μονῆς ὡς συνοδοῦ. Διήλθομεν διὰ τοῦ Φραγκομαχαλαῶ, ὅπου
ἐπὶ πολλῶν οἰκιῶν σῶζονται ἀκόμη λαξευμένα τὰ οἰκόσημα τῶν
παλαιῶν φραγκικῶν οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι ἤκμασαν ἐπὶ τῆς ἐπο-
χῆς τῆς κυριαρχίας τῶν Ἰουστινιανῶν, καὶ αἵτινες σήμερον ἐξέλι-
πον σχεδὸν παντελῶς ἐκ τῆς νήσου. Ἀνερχόμεθα διὰ στενῆς καὶ
ἀνηφορικῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ κατὰφυτον χωρίον Καρυαί, τοῦ ὁποίου τὸ
ῥυθμὸν εἶναι θαυμάσιον, καὶ τέλος μετὰ τρίωρον περίπου πορείαν εἰς-
ερχόμεθα εἰς τὰ ὄρια τῶν κτημάτων τῆς Μονῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι
ἀπέραντα καὶ σύγκεινται ἀπὸ δάση πευκόφυτα, ἐλαιῶνας, ἀμπελῶ-
νας καὶ ἀγρούς καλλιεργησίμους.

Ἐίχεν ἤδη δύση ὁ ἥλιος, ὅτε εἰσῆλθομεν εἰς τὸν εὐρὺν τῆς Μονῆς
περίβολον, ὅπου μᾶς ὑπεδέχθησαν ὁ Ἠγούμενος καὶ οἱ προσετώτες
τῶν Μοναχῶν καὶ μᾶς ὠδήγησαν εἰς τὴν αἵθουσαν τῆς ὑποδοχῆς —
τὸ Συνοδικὸν — ἵνα πῖωμεν τὸν καφέν καὶ ἀναπαυθῶμεν ἐκ τοῦ
κόπου τῆς ὁδοπορίας.

Ἡ ἱστορικὴ αὕτη Μονὴ κεῖται πρὸς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν μέρος
τῆς νήσου ἐπὶ καταφύτου λόφου, εὗρισκομένου μεταξὺ δύο ὑψηλῶν
βουνῶν, ἡ ἐκκλησιαστικὴ δὲ παράδοσις ὡς ἐξῆς διηγεῖται τὴν ἀρχὴν
τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς. Ἐπὶ τῆς Βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγῶνος
καὶ Μιχαὴλ τοῦ Καλαφάτου (1030 μ. Χ.), ἐμόναζον ἐν τινι σπη-
λαίῳ ἐπὶ τοῦ ὑπερκειμένου Προβατείου ὄρους τρεῖς γηραιοὶ καὶ
εὐσεβεῖς ἄνδρες: ὁ Νικήτας, ὁ Ἰωσήφ καὶ ὁ Ἰωάννης, οἵτινες νύκτα

τινά εἶδον τὸ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρου δάσος καιόμενον καὶ τὴν ἐπιούσαν μεταβάντες ἐπὶ τόπου εὗρον μόνον μίαν μύρτον ἐξ ὧλων τῶν δένδρων καὶ θάμνων ἀνέπαφον ἐκ τοῦ πυρός, καὶ εἰς τὸν κορμὸν αὐτῆς τὴν καὶ ἔτι σωζομένην θαυμασίαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, καὶ πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ θαύματος ἔκτισαν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ναῖδριον.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέτριβεν ἐν Λέσβῳ ἐξόριστος Κωνσταντίνος ὁ Μονομάχος, οἱ δὲ τρεῖς ἀσκηταὶ ἐνυπνιασθέντες μετέβησαν ἐκεῖ καὶ εὐρόντες αὐτὸν προεῖπον, ὅτι ταχέως θέλει βασιλεύσῃ ἐν Κων/πόλει· οὗτος δὲ λίαν εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῆς προρρήσεως ὑπεσχέθη ὅτι, ἂν ἐπηγήθευεν αὐτῇ, θὰ ἐξετέλει προθύμως πᾶσαν αὐτῶν ἐπιθυμίαν. Πράγματι μετ' ὀλίγον χρόνον ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ἡ Αὐτοκράτειρα Ζωή, ἣτις ἐκάλεσε τὸν Κωνσταντῖνον νὰ συμβασιλεύσῃ μετ' αὐτῆς, τοῦτο δὲ μαθόντες οἱ τρεῖς μοναχοὶ μετέβησαν εἰς τὴν Βασιλεύουσαν καὶ γενόμενοι δεκτοὶ παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὑπέμνησαν εἰς αὐτὸν τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν, καὶ παρεκάλεσαν ὅπως ἀντὶ πάσης ἄλλης προσωπικῆς πρὸς αὐτοὺς χάριτος, ἀνεγείρῃ εἰς τὸ μέρος τῆς ἀνευρέσεως τῆς εἰκόνης κατάλληλον ναὸν πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου.

Κωνσταντίνος ὁ Μονομάχος λίαν προθύμως ἀπεδέχθη τοῦτο, καὶ ἔδωκεν ἀμέσως τὰς δεούσας διαταγὰς πρὸς ἱδρυσιν τῆς Μονῆς καὶ οἰκοδόμησιν τοῦ ναοῦ καὶ λοιπῶν κτιρίων, τὰ ὅποια πάντα ἐγένοντο μετὰ πολλῆς μεγαλοπρεπείας, καὶ τὰ ὅποια, τούτου ἀποθανόντος ἐν τῇ μεταξὺ, ἐπεράτωσεν ἡ ἀδελφὴ τῆς Αὐτοκρατείας Ζωῆς Θεοδώρα, διὰ τοῦτο δὲ πάντοτε εἰς πᾶσαν ἐν τῇ ναφῇ ἱεροτελεστίαν, καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμα, μνημόνεύονται εὐλαβῶς τὰ ὀνόματα τῶν αἰοδίων κτιόρων Κωνσταντίνου, Ζωῆς καὶ Θεοδώρας.

Ἡ Μονὴ αὕτη καὶ παρὰ τῶν κτιόρων ἔλαβε πλεῖστα προνόμια, κηρυχθεῖσα αὐτόνομος καὶ αὐτοκέφαλος κατὰ πάντα, μὴ ὑπαγομένη εἰς οὐδένα Ἐπίσκοπον, ἐπροικοδοτήθη δὲ πλουσιώτατα διὰ πολλῶν δωρεῶν καὶ ἀφιερωμάτων, τὰ δὲ προνομία τῆς ταῦτα ἐπεκύρωσαν διὰ χρυσοδούλλων καὶ οἱ μετέπειτα Αὐτοκράτορες Ἰσαὰκ ὁ Κομνηνός, Κωνσταντίνος ὁ Δούκας, Ῥωμανὸς ὁ Διογένης, Μιχαὴλ ὁ Δούκας, Νικηφόρος ὁ Βοτανιάτης καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς Μονῆς, τὰ εἰς αὐτὴν ἀνήκοντα ἀπετέλουν τὸ ἔκτον τῶν ὧλων ἀγροτικῶν κτημάτων τῆς νήσου, καθόσον ἐκτὸς τῶν δωρεῶν καὶ ἀφιερωμάτων, καὶ οἱ μοναχοὶ τῆς Νέας Μονῆς, οὔτινες τότε ἀνῆρχοντο εἰς 400, ἡγόραζον πολλὰ κτήματα, τὰ ὅποια μετὰ θάνατον ὑπεχρεοῦντο νὰ καταλίπωσιν εἰς τὴν Μονήν, τῆς ὁποίας οὕτω τὰ εἰσοδήματα ἡῤῥαξαν σημαντικῶς, διότι, πλὴν τῶν ἄλλων, εἶχεν αὕτη δικαίωμα καὶ ἐπὶ μεγάλου μέρους τῶν τελωνιακῶν εἰσπράξεων τῆς νήσου.

Ἐννοεῖται ὅτι οἱ Φράγχοι καὶ κατόπιν οἱ Τοῦρκοι περιώρισαν τὰ δικαιώματα ταῦτα τὰ μεγάλα καὶ ἀπόλυτα, ἀλλ' ὅπως ὅποτε τὰ σπουδαιότερα προνόμια τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ τῆς ἀσυδοσίας τῆς Νέας Μονῆς διτηρήθησαν καὶ παρ' αὐτοῖς σεβαστά. Οὕτω

δὲν ἐπλήρωνεν αὐτὴ οὔτε δεκάτην, οὔτε ἄλλους φόρους, ἀλλ' ὑπεχρεοῦτο μόνον εἰς μικράν τινα ἐτησίαν εἰσφοράν ὑπὲρ τοῦ Κοινοῦ τῆς νήσου, ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου ἀντεπροσωπεύετο, τιμῆς ἕνεκα, ὑπ' αὐτῶν τῶν Δημογερόντων τῆς πρωτεύουσας. Ἡ διεύθυνσις τῶν τῆς Μονῆς ἀντιτίθετο εἰς Ἑγούμενον, ἐκλεγόμενον κατὰ διετίαν ὑπὸ τῶν μοναχῶν, καὶ ὅστις κατ' ἔτος ὑπέβαλλε λογοδοσίαν τῶν δαπανῶν πρὸς τοὺς Δημογέροντας τῆς πόλεως, οἵτινες ἐξήσκουν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ἑγουμένου ἐπὶ τῶν παρεκτρεπομένων μοναχῶν, χωρὶς νὰ δύνανται αἱ ἐπιτόπιοι ἀρχαὶ νὰ ἐπεμβαίνωσιν οὔτε εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῆς Μονῆς, οὔτε εἰς τὰ τῆς διαχειρίσεως αὐτῆς, οὔτε καὶ πρὸς τιμωρίαν τῶν διαπραξάντων ἀξιόποιον τινὰ πράξιν μοναχῶν.

Ἡ Νέα Μονή, πλὴν τῶν μετοχιῶν εἰς διάφορα μέρη τῆς νήσου, εἶχε καὶ οἰκίας πολλὰς καὶ ναοὺς εἰς τὴν πόλιν, εἰς τοὺς ὁποίους ἔσταλθεν ἰδίους ἐφημερίους ἐκ τῶν μοναχῶν, ὅταν δὲ ἀπέθνησκέ τις ἐκ τούτων ἔπρεπε νὰ ταφῇ εἰς τὸ κοινὸν κοιμητήριον τῆς Νέας Μονῆς, οὐδὲν δὲ δικαίωμα εἶχον ἐπὶ τῆς περιουσίας αὐτοῦ οὔτε ὁ Μουσελίμης οὔτε ὁ Καδῆς.

Τὸ σύστημα τὸ διέπον τοὺς ἐν τῇ Νέᾳ Μονῇ μοναχοὺς δὲν εἶναι τὸ κοινοδικόν, ἀλλ' ἐντελῶς διάφορον, διότι ἕκαστος ἐξ αὐτῶν, προσερχόμενος εἰς τὴν Μονὴν καὶ γενόμενος ἀδελφὸς αὐτῆς, ἀγοράζει ἐπὶ πιστώσει ἐν κτῆμα τῆς Μονῆς, τοῦ ὁποῖου τὴν ἀξίαν ἐξοφλεῖ δι' ἐτησίων δόσεων, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του ἐναπομένει καὶ πάλιν τοῦτο ἰδιοκτησίᾳ τῆς Μονῆς. Ἐκ τῆς καλλιεργείας καὶ τοῦ εἰσοδήματος τοῦ οὕτω ἀγορασθέντος κτήματος ὀφείλει νὰ συντηρηθῇ ὁ μοναχὸς κατ' ὅλον τὸ ἔτος, προμηθευόμενος τὰ πρὸς τροφήν καὶ ἐνδυμασίαν ἀναγκαιοῦντα, καθόσον ἡ Μονὴ μόνον τὴν οἰκῆσιν καὶ τὴν ξύλυσιν παρέχει δωρεάν. Ἐπειδὴ τὰ πλεῖστα τῶν κτημάτων εἶναι λίαν εὐφορὰ καὶ προσοδοφόρα, πολλοὶ τῶν μοναχῶν διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς ἐπιμελοῦς καλλιεργείας κατορθώνουσι ἐκ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν νὰ σχηματίζωσιν ἱκανὴν περιουσίαν καὶ νὰ ζῶσιν ἀνέτως, βοηθοῦντες καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν, ἐνῷ ἄλλοι νωθροὶ καὶ φυγόπονοι μόλις ἀποζῶσι στερούμενοι σχεδὸν τῶν πάντων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ Νέᾳ Μονῇ ἤδη μοναζόντων δὲν υπερβαίνει τοὺς 80, ἐνῷ κατὰ τὴν ἀκμὴν αὐτῆς, ὡς ἀνωτέρω ἐγράφη, ἀνῆρχοντο εἰς 400, καὶ κατὰ τὸ 1700 εἰς 200, ὡς ἀναφέρει ὁ Τουρνεφόρτ. Εἰς τὰς γυναῖκας ἀπαγορεύεται ἡ εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς Μονῆς εἰσόδος καὶ παραμονή, ὡς καὶ ἡ προσκύνησις ἐν τῇ παλαιῇ ναῷ, ἀλλὰ δύνανται μόνον νὰ ἐκκλησιάζωνται εἰς τὸν ναῖσκον τὸν ἀνεγερθέντα εἰς τὸν ἐξωτερικὸν περίβολον παρὰ τὴν μεγάλην αὐλόθυραν, λέγεται δ' ἐκ παραδόσεως ὅτι ἐπίσημος Ὀθωμανὶς, παραδιδάσασα τὴν ἀπαγόρευσιν καὶ εἰσελθοῦσα εἰς τὴν Μονήν, ἔπαθε πολλὰς οἰκιακὰς συμφοράς· ἐν τούτοις ἡ σύζυγος τοῦ πρώτου Ἑλλήνος Διοικητοῦ τῆς Χίου, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς νήσου, εἰσῆλθε καὶ προσεκύνησεν εὐλαδῶς τὴν Ἀγίαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου μηδὲν εὐτυχῶς παθοῦσα.

Ὁ ἐν τῇ κέντρῳ τοῦ ἐσωτερικοῦ περιβόλου ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου ἀνεγερθεὶς πρὸς τιμὴν τῆς Υ. Θεοτόκου ναὸς μετρίου μεγέθους ἔχει σχῆμα σταυροῦ, εἶναι δὲ οἰκοδομημένος ἐκ πορφυρίτου λίθου ἐντέχνως ἐξεργασμένου, φαίνεται δὲ ὅτι ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος ἦτο πολυτελέστατος καὶ καλλιτεχνικώτατος, ἰδίως δὲ ἄξια θαυμασμοῦ ἦσαν τὰ μωσαϊκὰ τοῦ θόλου καὶ τῶν τοίχων τοῦ ἱεροῦ ναοῦ. Ἀτυχῶς ἡ πάροδος τοῦ χρόνου, ἀλλ' ἰδίως ὁ ὑπὸ τῶν ἀγρίων ὀρδῶν τῶν Τούρκων ἐμπρησμός τῆς Μονῆς κατὰ τὴν φοβερὰν καταστροφὴν τῆς Χίου τῇ 1822 καὶ οἱ τρομεροὶ σεισμοὶ τοῦ ἔτους 1881 ἠφάνισαν σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα ἀριστουργήματα, καὶ δὲν ἀπέμειναν εἰμὴ ἐλάχιστα μόνον ἵχνη τῶν ἀληθῶς ἐξόχων ἐκείνων ψηφιδωτῶν, τὰ ὅποια κατεκόσμου τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ. Ἐνθυμούμαι ὅποιαν ἔκτακτον ἐντύπωσιν μοι ἐπροξένησεν ἡ σωζομένη εὐτυχῶς ἀκεραία ἐκ μωσαϊκοῦ εἰκὼν τοῦ Ἀγ. Θεοδοσίου διὰ τὴν ὑπέροχον ἐκφρασιν τοῦ ἱεροῦ προσώπου καὶ τὴν ἀπαράμιλλον λεπτότητα τῆς τέχνης.

Ἀντικρὺ τοῦ ὑπερυψήλου κωδωνοστασίου, ὅπερ ἔφερε τέσσαρας μεγάλους κώδωνας καὶ μέγα ὥρολόγιον, ὑπάρχει τράπεζα ἐκ πορφυροῦ μαρμάρου καὶ δεξαμενὴ, τῆς ὁποίας ὁ θόλος στηρίζεται εἰς ὀκτὼ μαρμαρίνους στήλας. Μεθ' ὅλας τὰς δηώσεις καὶ τὰς καταστροφὰς ὁ πλοῦτος τῆς Νέας Μονῆς εἰς πολυελαίους, κανδυλάς, σταυροὺς, ἄμφια, καὶ λοιπὰ ἱερὰ σκεύη εἶναι ὄντως μέγας καὶ ἀξιοθαύμαστος.

Τὴν ἐπιοῦσαν μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐξεδράμομεν εἰς τὴν ἡμίσειαν καὶ πλέον ὥραν ὑψηλότερα κειμένην Μονὴν τῶν Ἀγίων Πατέρων ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὄρους Αἵπου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνευρίσκονται ἔτι τὰ ἵχνη τῶν ἐλληνικῶν ὁδῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐξεδιώχθησαν καὶ οἱ τελευταῖοι Τούρκοι ἀπὸ τῆς μυροβόλου Χίου, ἐπαυελθούσης ἐλευθέρως πλέον εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

(1917)

ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ Σ. ΚΑΡΑΒΙΑΣ

ΕΓΚΑΡΤΕΡΗΣΗ

— *Φῆρε, στοχαστικὴ ψυχὴ, στήν ἄπονη τὴ Μοῖρα
χωρὶς καμμιὰν ἀντίσταση ποῦ θάναί μάταιη τώρα.
Στάχτη, καπνὸς τὰ ὀνειράτα. Πέραν τῆς ζωῆς τὴ θύρα
κι' ἀδάκρυτη τράβα μακριὰ σιτὴ θλιβερὴ τὴ χώρα.
Ἔτοι, χωρὶς παράπονο κρυφὸ ἢ ὀργῆς βλαστήμια,
εἶναι θεία χάρη ὁ πόνος σου στοῦ κόσμου τὴν ἀσκήμια.*

('Αθήνα Ἀπριλῆς 1914)

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ